

SREDNJOVJEKOVNI ČVRSTEC I NASELJA U NJEGOVOJ OKOLINI

RANKO PAVLEŠ

Izvorni znanstveni članak
Original scientific paper

Mlinarska 32
HR - 48 000 Koprivnica

Primljeno/Received: 28. 12. 2008.
Prihvaćeno/Accepted: 10. 01. 2009.

Srednjovjekovni posjedi i naselja obrađeni u ovom radu nalazili su se istočno od Križevaca između potoka Velike i Tremskog potoka na području današnjeg sela Čvrstec i u njegovoj blizini. Redoviti čitatelji Crisa su mogli zapaziti da redom obrađujem istočni dio srednjovjekovnog Kalničkog kotara, odnosno arhiđakonata, a ovaj bi rad spojio već obrađena područja na sjeveru oko potoka Glogovnice i Koprivnice s onima na jugozapadu između potoka Glogovnice i Tremskog potoka. Kao i za područje oko Poljane i Đurđica i za ovaj su prostor karakteristična mala naselja koja su još bila rascjepkana među više vlasnika. Od desetak ovdje obrađenih sela samo je Čvrstec imao nešto veći stupanj centraliteta jer je u njemu bilo sjedište župe, a čini se da je bio i nešto veće naselje. Osim o Čvrstecu, o ovim selima, odnosno posjedima gotovo i nije pisano u historiografiji te sam zato za većinu njih iznio sve podatke koji su mi bili dostupni, a ne samo topografske kao u dosadašnjim radovima. Na ovom prostoru nisu rađena nikakva toponomastička ni arheološka terenska istraživanja što znatno ograničava doseg ovog rada.

Ključne riječi: Čvrstec, Osuđevo, Brestovica, Vrhovljan, Šumečec, Raščani, Gunjak, Ruševac, Većeslavec, srednji vijek

U članku je obrađen srednjovjekovni dio povijesti sela Čvrstec, Osuđevo, Raščani, Ruševac i Većeslavec koja i danas postoje te povijest nestalih naselja Brestovice, Vrhovljana, Šumečeca, Gunjaka i još nekih na području oko Čvrsteca. Radi se o nizu malih sela i sitnih plemićkih imanja koja su malo ili nikako do sada obrađena u historiografiji.

ČVRSTEC

O Čvrstecu u srednjem vijeku pisalo se mnogo više nego o ostalim naseljima i posjedima s kojima se bavim u ovom radu. Manje ili veće radove o Čvrstecu napisali su Zvonko Lovrenčević,¹ Antun Šramek,² Stjepan Kožul³ i Zdenko Balog.⁴

I u monografiji o Križevcima i okolici ima dio o Čvrstecu,⁵ a postoji i neizdani rukopis Zvonka Lovrenčevića čitav posvećen Svetom Petru Čvrstecu koji nažalost nisam imao prilike vidjeti.

Čvrstec se prvo spominje kao hidronim, tj. ime potoka 1326. godine,⁶ ali se radi o posjedima uz donji tok ovog potoka te isprava nema veze s naseljem Čvrstec. Naselje Čvrstec i crkva Svetog Petra u njemu prvi put se izričito navodi u popisu župa iz 1334. godine,⁷ a posjed istog imena 1351. godine⁸ kada potomci Kristola među sobom dijele imanja Čvrstec i Korušku. Otada pa do kraja srednjeg vijeka ova dva imanja će imati u nekim svojim dijelovima iste vlasnike. Godine 1377.⁹ prvi put se spominju plemići s pridjevkom od Čvrsteca:

1 LOVRENČEVIĆ 1990: 141. - 143.
2 ŠRAMEK 1995: 71. - 73.
3 KOŽUL 1999: 463. - 469.
4 BALOG 2003: 51.

5 DOMLJAN - MARKOVIĆ - HORVAT LEVAJ 1993: 375. - 378.
6 CD IX: 313.
7 RAČKI 1872: 220
8 CD XII: 26. - 27.
9 CD XV: 262.

Lovro literat i Lovro, sin Bedeva. Od 1414. godine¹⁰ se u vezi sa Čvrstecom i Koruškom javljaju velikaši Čupori od Moslavine s kojima će lokalni plemići dugo imati problema. Godine¹¹ 1416. prvi put se upotrebljava ime posjeda *Cherzthweczfew* kao istoznačnica za Čvrstec. Mađarski sufiks *few* označavao je područje ili naselje uz gornji tok nekog vodotoka što bi u ovom slučaju značilo ili sam prostor današnjeg Čvrsteca ili kraj nešto uzvodnije uz potok Čvrstec. Ovdje neću navoditi sve prodaje i sporove oko Čvrsteca te ljude povezane s njim, jer je takvih podataka mnogo, nego bih prešao na popise poreza koji nam daju presjek vlasničkih odnosa u kratkom vremenu, a također i prikaz Čvrsteca prije no što je oko polovine XVI. stoljeća nestao sustav koji je ovdje postojao stoljećima.

U prvom poznatom popisu poreza iz 1495. godine u Čvrstecu je spomenut samo Benedikt *Posych* kao vlasnik četiri porezna dima. Navodi se tada i ovdašnji župnik, ali kao posjednik u nedalekom Ruševcu. U popisu sastavljenom oko 1500. godine župnik je opet popisao kao i u godinama koje slijede. Godine 1507. saznajemo nešto više jer su nabrojena čak tri vlasnika u Čvrstecu: Ladislav *Alczy*, neki *Detrih* i Petar *Šljivarić*. Sva trojica će se javljati i u kasnijim popisima (umjesto Ladislava njegova udovica). Popis iz 1512. godine pokazuje kako je stvarno bio rascjepkan posjed Čvrstec jer su tada popisani, osim župnika i navedene trojice, još tri vlasnika: dva iz obitelji *Koste* Petar *Keleminović*. Isti posjednici uglavnom su zapisivani i u popisima iz 1513., 1517. i 1520. godine.¹² Dio ovdašnjih vlasnika popisao je u nekim godinama pod drugačijim imenima posjeda iako se sigurno radi o istim imanjima. Tako je udovica Ladislava *Alczyja* 1513. godine zapisana pod Čvrstecom, a 1517. godine pod *Cherzthweczfew*.¹³ Posebno je zanimljiv slučaj spomenutog *Detriha*. Ovaj plemić je imao rijetko ime pa ga možemo sa sigurnošću pratiti kroz popise. Njegov je posjed 1507. i 1512. godine zapisan pod Čvrstecom, 1513. pod Raščanima, a 1517. i 1520. godine pod *Cherzthweczfew*.¹⁴ Jasno je da se njegovo imanje nala-

zilo u Raščanima, ali ga se moglo imenovati i kao Čvrstec jer je bilo blizu istoimenog potoka i kao *Cherzthweczfew* jer je bilo uz gornji tok istog potoka. Osim ovog primjera kako se u srednjem vijeku različito imenovalo iste objekte, popisi poreza nam pokazuju da je Čvrstec bio mali posjed od najviše deset poreznih dimova rascjepkan između nekoliko vlasnika. Zato ne čudi vijest koju donosi popis poreza iz 1543. godine.¹⁵ Naime, nakon građanskog rata i ponovljenih osmanlijskih provala ovdašnji plemići su bili prisiljeni da se zaštite, ali pošto ni jedan od njih nije sam mogao izgraditi utvrdu, sagradili su je zajednički. Popis navodi da pod Čvrstec spada dvadeset i pet dimova što je puno više nego se pod ovim imenom iskazivalo prijašnjih godina. Vjerojatno su ovom pothvatu sitnih plemića pristupili i mali posjednici iz sela oko Čvrsteca. Posebno su u popisu iskazana imanja plemića iz obitelji *Horvatić*, *Španić*, *Hozwhegy* i *Krpan* što vjerojatno znači da nisu sudjelovali u izgradnji utvrde. Na kraju popisa je neobičan zapis da ovdašnji župnik ima jedan porezni dim u Hagnju. *Zvonko Lovrenčević*¹⁶ navodi da je 1543. godine Čvrstec imao 145 kuća pozivajući se na popis poreza koji svakako nije isti kao onaj gore navedeni iz iste godine. Popis na koji se on poziva na žalost nisam imao prilike provjeriti.

Crkva Svetog Petra u Čvrstecu - Kako sam već prije spomenuo ova se crkva prvi put spominje u popisu župa iz 1334. godine.¹⁷ Sljedeći spomen župe je tek iz 1397. godine.¹⁸ Dokument je zanimljiv za povijest župe jer prijašnji župnik zajedno sa svjetovnjacima s područja župe (vjerojatno su tri spomenuta plemića i patroni župe) tuži tadašnjeg župnika. Neobična je isprava iz oko 1397. godine¹⁹ u kojoj se u Čvrstecu spominju dva svećenika te sin jednoga od njih. Godine 1458.²⁰ župnik u Čvrstecu zajedno s djecom svoga brata uzima u zalog neka selišta (nisu u blizini Čvrsteca). Vjerojatno se radi o zbrinjavanju nećaka od strane župnika. U popisu župa iz 1501. godine²¹ uz crkvu u Čvrstecu osim župnika službuje i

10 LASZOWSKI 1905: 33.

11 LASZOWSKI 1905: 34.

12 ADAMČEK - KAMPUŠ 1976: 15., 16., 26., 52., 58., 92., 93., 122.

13 ADAMČEK - KAMPUŠ 1976: 58., 93.

14 ADAMČEK - KAMPUŠ 1976: 26., 52., 58., 93., 122.

15 ADAMČEK - KAMPUŠ 1976: 136.

16 LOVRENČEVIĆ 1990: 143.

17 RAČKI 1872: 220

18 CD XVIII: 230.

19 CD XVIII: 305.

20 PSZB 2004: sv. VII., 351.

21 RAČKI 1872: 221.

kapelan. Godine 1503.²² župnik u Čvrstecu Svetom Petru je jedan od župnika ovog kraja koji moraju opomenuti župnike iz Bradne (Branjska) i Se-sveta (Velike Sesvete) da izvrše oporuku pokojnog župnika iz Gragene (danas Bošnjani). U popisima poreza saznajemo za dio materijalne osnove župnika u Čvrstecu. Početkom XVI. stoljeća on posjeduje jedan porezni dim u Čvrstecu.²³ Godine 1495.²⁴ također je zapisano da je imao dva dima u Ruševcu što može značiti da je ovo selo spadalo pod čvrstečku župu. Nejasno je po kojoj je osnovi ovdašnji župnik imao mali posjed u Hagnju 1543. godine.²⁵

Današnja crkva Svetog Petra u Čvrstecu osim sveca kojem je posvećena ne pokazuje vezu sa srednjim vijekom. Stara crkva je srušena 1819. godine, a sačuvan je od nje samo zvonik koji se datira široko u XVI./XVII. stoljeće.²⁶ Zvonik ima izrazite obrambene karakteristike. Potrebna su arheološka istraživanja da bi se ustanovio vjerovatni, ali još nepotvrđeni kontinuitet sakralnog lokaliteta iz srednjeg vijeka.

Utvrdna u Čvrstecu - Jedini spomen utvrde u Čvrstecu je iz 1543. godine²⁷ (dakle, na početku novog vijeka) kada su ovdašnji plemići zajedno podigli novi kaštel kako sam već opisao. Iako je ovo jedini podatak o ovdašnjim utvrdama, ipak neki autori smatraju da je i u srednjem vijeku postojalo neko utvrđenje u Čvrstecu.²⁸ Naravno, podatak iz 1543. godine može značiti da su plemići sagradili novi kaštel umjesto nekog starog, ali je vjerovatnije da kaštel prije nije postojao jer je struktura čvrstečkog posjeda bila takva da zapravo ni jedan od vlasnika nije imao ekonomske moći da tako nešto sagradi. Ovo se može reći barem za drugu polovinu XV. i početak XVI. stoljeća. Zvonko Lovrenčević²⁹ je objavio crtež obrisa obrambenih konstrukcija u Čvrstecu koji obuhvaćaju crkvu i župni dvor. Radi se o okruglom platou oko kojeg se vide ostaci jarka. Pretpostavljam da se radi o gradnji izvršenoj neposredno prije 1543. godine.

Crkva sa zvonikom izrazitih obrambenih karakteristika bila je također predviđena za obranu.

U okolici, odnosno u samom Čvrstecu postoji nekoliko toponima koji upućuju na stare utvrde. Željko Tomičić³⁰ /Arheološka topografija... KŽ -grad i okolica, str. 33./ spominje toponim Gradišće - Štatnica. Štatnica je toponim uz samo središte današnjeg sela te bi utvrda na ovom mjestu morala biti u najužoj vezi sa poviješću Čvrsteca. U vezi s ovim toponimom ili sasvim nezavisan je toponim Gradišće na pola puta od Čvrsteca prema Raščanima.³¹ Treći lokalitet istog imena zabilježen je na karti iz 1780. godine³² oko dva kilometra istočno od središta Čvrsteca (na ovaj lokalitet se možda odnosi i bilješka koju donosi Antun Šramek³³ kada spominje mjesto zvano Gradišće u Jakčinovom jer je zaselak Jakčini u blizini). Sva tri navedena toponima, odnosno lokaliteta moraju biti istražena da bi se ustanovilo iz kojeg su vremena objekti po kojima su dobili ime. Naime, u krajevima koji su sačuvali kakav - takav kontinuitet naseljenosti iz srednjeg vijeka kao što je i ovaj oko Čvrsteca i iz tog vremena prenijeli toponime Gradišće može označavati i prehistorijske i antičke objekte.

Jedan od čvrstečkih zaselaka zove se Kaniža.³⁴ Ovaj toponim je vjerovatno u vezi s mađarskim gradom Nagykanizsom koji je u ranom novom vijeku bio važna tvrđava. Da li bi Kaniža po analogiji mogla označavati neku utvrdu u našoj toponimiji?

U istraživanju prošlosti Čvrsteca ozbiljno treba uzeti ojkonom Purga kako se naziva samo središte sela.³⁵ Ovo bi mogao biti trag postojanja srednjovjekovnog trgovišta na mjestu današnjeg sela, a posredno i postojanja kaštela u isto vrijeme.

Na južnom rubu današnjeg područja Čvrsteca nalazi se lokalitet Sveta Marija³⁶ s ustanovljenim srednjovjekovnim grobljem i ostacima crkve, ali

22 STIPIŠIĆ - ŠAMŠALOVIĆ: sv. 4., 508.

23 ADAMČEK - KAMPUŠ 1976: 16., 52., 58., 93., 122.

24 ADAMČEK - KAMPUŠ 1976: 15.

25 ADAMČEK - KAMPUŠ 1976: 136.

26 DOMLJAN - MARKOVIĆ - HORVAT LEVAJ 1993: 375.

27 ADAMČEK - KAMPUŠ 1976: 136.

28 DOMLJAN - MARKOVIĆ - HORVAT LEVAJ 1993: 375.

29 LOVRENČEVIĆ 1990: 142.

30 TOMIČIĆ 1993: 33.

31 TOPOGRAFSKA KARTA 1: 25000 1982: sekcija Carevdar.

32 HNTZ 2003: sekcija 6.

33 ŠRAMEK 1995: 71.

34 KORENČIĆ 1979: 363.

35 DOMLJAN - MARKOVIĆ - HORVAT LEVAJ 1993: 378.

36 REGISTAR 1997:149.

on nije dio povijesti Čvrsteca nego nekih drugih naselja o čemu sam već pisao.³⁷

Svi ovi toponimi upućuju na potrebu istraživanja mjesnih imena ovog kraja koji je, iako preslojen novijim imenima zaselaka, ipak sačuvao i dio srednjovjekovne toponimije. Nužna su također i arheološka iskapanja.

OSUĐEVO

Povijest ovog malog sela, zapravo zaselka, možemo pratiti od sredine XIV. stoljeća. Godine 1345.³⁸ posjednici u Osuđevu (Ozud) prodaju jedni drugima zemlju u istom selu. S jedne strane su Petar, sin Jakova, sin Zojmova i Pavao, sin Ivana, a s druge njihovi rođaci Demetrije, sin Ivana i njegovi sinovi Stjepan i Nikola. Isti Demetrijevi sinovi 1354. godine³⁹ dijele očinske zemlje: Stjepan dobiva posjede Glogovnicu i imanje Raan te mlin na potoku Glogovnici, a Nikola Osuđevo, neke zemlje na području križevačkog starog grada (zvanog i Donji grad) i druge zemlje sjeverno od potoka Glogovnice. Čini se da se u ispravi obavezuju da će se uzajamno štiti ako ih budu uznemirivali njihovi rođaci. Stjepanov sin Leukuš i Nikolini sinovi Ladislav i Nikola se 1377. godine⁴⁰ spore s plemićima od Prašnice oko međa između njihovih imanja Osuđeva i Prašnice. Isprava je zanimljiva jer daje neke topografske podatke kojih nema u drugim dokumentima. Tako saznajemo da posjedi Osuđevo i Prašnica međaše, što znači da imanje Prašnicu trebamo tražiti nešto sjevernije nego sam to napravio u svom prijašnjem radu,⁴¹ vjerojatno u južnom dijelu sela Trema. Na spornoj međi se spominje potok Osuđevo (neki od pritoka današnjeg Tremskog potoka ili možda njegov gornji tok koji teče uz Osuđevo) i cesta Dubrava - Koprivnica. Potonji podatak je posebno važan jer prvi put možemo iz dokumenata, iako neizravno, potvrditi postojanje ceste iz Križevaca u Koprivnicu na koju se ova cesta sigurno spajala. Iako su se njihovi očevi već podijelili, ipak

se 1378. godine⁴² dijele s jedne strane Stjepanovi sinovi Leukuš i Petar, a s druge Nikolini sinovi Ladislav, Petar i Nikola. Podjela se ponešto razlikuje od prijašnje. Prvi dobivaju trećinu Osuđeva, mlin na Glogovnici, posjed "Raan" i polovinu zemalja na području Križevaca, a drugi dvije trećine Osuđeva, polovinu imanja Glogovnice, polovinu zemalja kraj Križevaca i mlin na potoku Koruška. Iste godine^{43,44} Stjepan, sin Demetrija izjavljuje da je namiren za djevojačku četvrtinu od strane plemića iz Budrovca u Podravini. Sličnu izjavu daju i sinovi njegovog brata Nikole 1380. godine. Iz njihove isprave saznajemo da je spomenuta djevojačka četvrtina u vezi sa njihovom bakom, ženom njihovog djeda Demetrija što znači da je ona bila iz obitelji Budrovačkih. 1391. godine⁴⁵ Nikolini sinovi prodaju Nikoli iz Ravena jedno napušteno mlinsko mjesto na potoku Glogovnici nasuprot mlina istog plemića na potoku Koruška. Dalje se potomci Demetrija spominju kao kraljevi ili banovi ljudi što znači da sudjeluju zajedno sa izaslanicima Čazmanskog kaptola pri rješavanju sporova oko posjeda. Vjerojatno su ovi ljudi birani za te uloge radi svog ugleda ili znanja. Kao takav se 1394. godine⁴⁶ spominje Stjepanov sin Leukuš, a 1397. godine⁴⁷ Nikolini sinovi Ladislav i Nikola. Kasnije spominjani plemići sa pridjevkom od Osuđeva ne mogu se povezati sa ovom obitelji. Kada se pogledaju isprave o posjedima Demetrija i njegovih potomaka vidi se da su im imanja bila velikim dijelom nekoliko kilometara zapadno od Osuđeva tj. uz potoke Glogovnicu i Korušku južno od Križevaca. Kada ne bi bio sačuvan toponim Osuđevo i kada bi imali samo ove isprave mogli bi zaključiti da se Osuđevo nalazilo zapadnije od današnjeg mjesta npr. na području sela Cubinca.

Za XV. stoljeće su podaci o Osuđevu i njegovim plemićima sporadični i oskudni. Godine 1426.⁴⁸ Petar, sin Petra *de Czwgio* (sigurno se radi o pogrešno zapisanom Osuđevu) je križevački zemaljski župan. Godine 1457.⁴⁹ spominju se Ivan, Juraj i Stanislav iz Osuđeva kao svjedoci u jed-

37 PAVLEŠ 2007: 33.

38 MOL: DL 100158

39 MOL: DL 100058

40 MOL: DL 100156

41 PAVLEŠ 2007: 29.

42 MOL: DL 100166

43 CD XV:397

44 CD XVI:106

45 CD XVI: 199.

46 CD XVII: 598.

47 MOL: DF 230754; MOL: DF 230754.

48 STIPIŠIĆ - ŠAMŠALOVIĆ 1959: 365.

49 MOL: DL 15201.

nom velikom sporu oko Rovišća, a vjerojatno isti Ivan je kraljev čovjek u nekoj parnici 1468. godine.⁵⁰ Godine 1469.⁵¹ i 1470.⁵² iz Osuđeva je Tomo literat, zvan Družić, i on djeluje kao kraljev, odnosno palatinov čovjek, a u istoj ulozi je i Grgur iz Osuđeva 1470. godine.⁵³ Nešto više podataka daje isprava iz 1486. godine⁵⁴ kada su spomenuti Ivan *Hwhnyak de Ozwgio* i žena mu Ilka u vezi sa posjedima Osuđevo, Sibilinec i Bojnikovec.

Od 1489. godine pa do kraja srednjeg vijeka u izvorima se često javlja Benedikt Drog iz Osuđeva. 1489. godine⁵⁵ ovaj Benedikt sudjeluje u zalaganju vinograda u Osuđevu (kao druga stranka je Doroteja, udovica Stanislava), a 1493. godine⁵⁶ u zalaganju nekih zemalja u istom mjestu. Godine 1512.⁵⁷ Benedikt se spori s plemićima od Prašnice za dio Osuđeva, a 1515. godine⁵⁸ su on i njegova supruga Katarina u sporu s nekim plemićima oko posjeda Raven, Koren, Miletinec i Domankuševec koji su dosta udaljeni od Osuđeva. Godine 1517.⁵⁹ isti Benedikt sklapa pogodbu s velikašima Battthyanyjima oko nasljeđivanja kada se ponovo spominje vinograd u Osuđevu.

U popisima poreza se kao posjednici u Osuđevu spominju 1512. godine Juraj Zalathnoky koji se ne navodi u drugim dokumentima te 1513. - 1520. godine Batthyany i Benedikt Drog koje smo već spominjali.⁶⁰ Svaki od njih ima po jedan ili dva porezna dima (Batthyany ima više, ali su ovdašnje njegove zemlje iskazane sa posjedom koji ima u Đurđicu) što znači da je Osuđevo početkom XVI. stoljeća bilo vrlo mali posjed. Godina 1520. je i posljednja godina spominjanja Benedikta Droga u Osuđevu dok se Batthyany kao vlasnici ovdje navode i 1524. godine⁶¹ kada im plemići iz Bedovca, Prašnice i Herešina prodaju ili zalažu dijelove Osuđeva.

50 MOL: DL 16667.

51 MOL: DL 103717.

52 MOL: DL 107006.

53 MOL: DL 107005.

54 MOL: DL 103920.

55 MOL: DL 103964.

56 MOL: DL 107093.

57 MOL: DL 104248.

58 MOL: DL 104277.

59 MOL: DL 101516.

60 ADAMČEK - KAMPUŠ 1976: 52., 58., 93., 122.

61 MOL: DL 101585.

Neki autori⁶² pišu da je u Osuđevu postojao kaštel, ali to nisam uspio ustanoviti niti u dokumentima na koje se oni pozivaju niti iz drugih izvora. Možda su ovdašnji plemići u nekom razdoblju utvrdili svoje kurije, iako je to slabo vjerojatno, jer je imanje bilo vrlo malo.

Kada u izvorima naiđu na posjed zapisan kao Ozwgio ili slično povjesničari ga uglavnom povezuju s Osuđevom. Jedini je izuzetak Georg Heller⁶³ koji je sve takve podatke stavio pod natuknicu Osek i dodao im sve što se tiče Osijeka pod Kalnikom. Iako su topografski podaci u vezi sa Osuđevom donekle zbunjujući jer su ovdašnji plemići, kako sam pokazao, imali posjede i zapadno uz potok Glogovnicu, ipak teško možemo smjestiti srednjovjekovno *Ozwgio* toliko na sjever.

BRESTOVICA

Kako će se vidjeti iz daljnjeg teksta s istočne strane Osuđeva u srednjem vijeku je postojalo selo Brestovica.

Problem koji se javlja kada se istražuje povijest ovog starog naselja dobro se vidi u popisima poreza s početka XVI. stoljeća. Naime, ovdje su zapisivane dvije Brestovice: jedna u sjeverozapadnom dijelu Kalničkog kotara i druga u kraju oko Čvrsteca. Popisi poreza su za ovaj kotar sastavljeni dosta pravilnim redosljedom pa nije teško odvojiti koji se podaci odnose na pojedino od ova dva naselja. Nešto je veći problem kada na ime Brestovica naiđemo u srednjovjekovnim dokumentima. Tada nam za razlikovanje može poslužiti što se prva, nazovimo je *kalnička*, Brestovica spominje u vezi sa kalničkim plemenitašima dok se druga javlja s naseljima oko Čvrsteca i plemstvom koje u ovom kraju ima većinu imanja.

Prvi dokument koji bi mogao biti u vezi sa Brestovicom o kojoj ovdje pišem je iz 1403. godine⁶⁴ kada je spomenut Danijel, sin literata Lovre *de Brezthouicha*. Ako je ovaj Lovro isti kao literat Lovro spomenut 1377. godine⁶⁵ s pridjevkom *od*

62 BADURINA - FISCHER 1993: 384.

ŠRAMEK 1995: 103.

63 HELLER 1978: 171.

64 MOL: DL 35311.

65 CD XV: 262.

Čvrsteca, dakle iz ovog kraja, onda bi Danijel mogao biti iz Brestovice pa bi povijest ovog naselja, odnosno posjeda mogli početi sa 1403. pa čak i 1377. godinom. Sljedeća vijest je iz 1430. godine.⁶⁶ Tada je među imanjjima Filipa od Lipine i Jakova od Prašnice spomenuta i Brestovica. Ostala naselja odnosno posjedi su Vrhovljan, Boričevac, Tremec, *Kezepteleke*, Šumečec i *Cherthwethfew*, a nalazila su se uglavnom u okolici Čvrsteca pa možemo reći da se radi o ovdašnjoj Brestovici. Godine 1449.⁶⁷ Katarina od Brestovice mijenja jedno svoje selište *in villa Brezthovicha* (selište se naziva Kraljića selo - selom se u srednjem vijeku nije označavalo naselje nego pojedino selište, tj. dio sela u današnjem smislu) za selište na posjedu Lipina. Budući da se plemić od Lipine spominje u prethodnoj povelji, onda bi se i ovdje moglo raditi o Brestovici kraj Osuđeva. Godine 1492.⁶⁸ plemići od Čvrsteca, od Farkadina i od Raščana zahtijevaju da im Petar od Gudovca vrati isprave u vezi s posjedima Raščani, Vrhovljan, Leskovic, Brestovica i drugih. Opet je Brestovica nabrojena s imanjjima područja oko Čvrsteca. U popisima poreza se u Brestovici spominju razni vlasnici. Tako je 1512. godine ovdje imao tri porezna dima Tomo Vragović, 1513. godine isti broj dimova drži neki Španić, 1517. i 1520. jedan dim ima Grgur Horvat, a 1520. godine vlasnik jednog dima je Nikola Dijačić.⁶⁹ Vidimo da je Brestovica bila mali posjed sa svega nekoliko poreznih dimova.

Povjesničari do sada nisu pisali o Brestovici. Georg Heller⁷⁰ samo navodi izvore u kojima se ona spominje, ali kada proučimo što je napisao vidimo da se na ovu Brestovicu odnose samo dva podatka iz popisa poreza (*kalničku* Brestovicu nije ni spomenuo) dok su ostali dokumenti o Brestovcima (ne Brestovicama!) na raznim stranama. On Brestovicu ubicira istočno od Rovišća što je u skladu sa njegovim pogrešnim spajanjem podataka o raznim imanjjima.

Brestovicu, naravno, treba tražiti u doseg u posjeda i naselja sa kojima se javlja u izvorima tj. oko Čvrsteca, Raščana i Treme. Mislim da sa

srednjovjekovnim naseljem možemo povezati ime brda ili predjela Brestovice između Osuđeva i Raščana.⁷¹ Ova lokacija se sasvim slaže sa starim dokumentima.

VRHOVLJAN

Vrhovljan se kao posjed spominje od 1430. godine⁷² kada je nabrojen s još nekim imanjjima (npr. Brestovica, Trema, *Cherzthweczfew*) kao vlasništvo plemića od Lipine i Prašnice. Sljedeći spomen je tek iz 1492. godine.⁷³ Tada plemići od Čvrsteca, Farkadina i Raščana zahtijevaju da im Petar od Gudovca vrati isprave u vezi posjeda Vrhovljan i nekih drugih (opet se spominju Brestovica i *Cherzthweczfew*, ali i Raščani). Godine 1512.⁷⁴ navedena je pokojna Ana od Vrhovljana i njene sestre Dorotea i Uršula i dioba nekoliko imanja među kojima je i Vrhovljan. Od ostalih posjeda nabrojanih u ovoj ispravi poznato mi je samo da se imanje Vitkovci nalazilo negdje u blizini Cirkvene. U popisima poreza kao vlasnici u Vrhovljanu su 1512. godine neki Ivan i Matija (slično kao prije i poslije ove godine u Većeslavcu), a 1517. godine su tri vlasnika: Blaž Kos (popisan i 1520. godine), Juraj *Wr* i Gašpar Španić. Godine 1520. je vlasnik i neki Juraj.⁷⁵ Ovi popisi pokazuju da se radilo o malom imanju od najviše četiri porezna dima gotovo uvijek još usitnjenog između više vlasnika. Naselje je nestalo u protuosmanlijskim ratovima, a navedeni dokumenti nam slabo pomažu u njegovom ubiciranju. Tek kao dojam može se reći da se nalazilo negdje sjeverozapadno od Čvrsteca. Vjerojatno će se više moći reći nakon istraživanja toponimije šire okoline Čvrsteca.

Na kraju jedna teza: u popisima imanja kojima se upravljalo iz Gorbonoka u Podravini iz 1494. i 1512. godine⁷⁶ spominje se i Vrhovljan. Možda se radi o ovom Vrhovljanu o kojem ovdje pišem. Naime, kako će se vidjeti iz daljnjeg teksta, u navedenim popisima je zapisano ovdašnje selo Ruševac za koje sigurno znamo da je potpadalo

66 STIPIŠIĆ - ŠAMŠALOVIĆ 1959: 369.

67 STIPIŠIĆ - ŠAMŠALOVIĆ 1960: 575.

68 STIPIŠIĆ - ŠAMŠALOVIĆ 1961: 469.

69 ADAMČEK - KAMPUŠ 1976: 52., 58., 93., 122.

70 HELLER 1978: 26.

71 TOPOGRAFSKA KARTA 1:25000 1982: sekcija Carevdar.

72 STIPIŠIĆ - ŠAMŠALOVIĆ 1959: 369.

73 STIPIŠIĆ - ŠAMŠALOVIĆ 1961: 469.

74 STIPIŠIĆ - ŠAMŠALOVIĆ 1961: 537.

75 ADAMČEK - KAMPUŠ 1976: 52., 92., 93., 122.

76 MOL: DF 268262.; DF 268266.

pod Gorbonok pa se možda isto može reći za Vrhovljan iako to nigdje nije izričito navedeno.

Pri proučavanju Vrhovljana treba paziti da se ne pobrkaju podaci s onima koji se odnose na istoimeno selo u dubravskoj provinciji zagrebačkog biskupa.

ŠUMEČEC

Posjed Šumečec se spominje 1430. godine (pogrešno prepisano kao Sirmechech)⁷⁷ kao jedno od imanja plemića od Lipine i Prašnice. Drugi spomen je iz 1492. godine⁷⁸ kada ovdje interes imaju plemići od Čvrsteca, Farkadina i Raščana. U oba dokumenta se sa posjedom Šumečec spominju sela Brestovica i *Chershtweczfew*, a od onih s poznatom lokacijom u jednom ili drugom još i Thremecz (danas Trema) i Raščani. U popisima poreza Šumečec je popisivan od 1512. do 1520. godine⁷⁹ i to uvijek u rukama roviščanskog vlastelina Nikole Dersfya. On je ovdje posjedovao svega jedan porezni dim.

Prema navedenim dokumentima i mjestima na kojima je Šumečec popisivan u popisima poreza može se reći da je ovo nestalo selo (kao i Vrhovljan) bilo negdje sjeverozapadno ili zapadno od Čvrsteca, ali svakako u jugoistočnom dijelu Kalničkog kotara. Georg Heller⁸⁰ miješa podatke koji se odnose na ovaj posjed sa onima u vezi sa istoimenim selom na sjeveru kotara na imanju Osek, odnosno Cerovo brdo i sve stavlja u okolinu današnjeg sela Osijek.

RAŠČANI

U dokumentima koji su mi dostupni Raščani se spominju tek krajem XV. stoljeća, ali ima pokazatelja da postoje i raniji podaci. Tako Georg Heller⁸¹ navodeći izvore za Čvrstec navodi za 1405. godinu *Chestwech alio nomine Irassan*. Zagonetni *Irassan* bi mogli biti pogrešno pročitani Raščani (vjerojatno piše "Hrassan") jer se ovo selo nalazi

na gornjem toku potoka Čvrsteca pa se drugim imenom moglo zvati po njemu. Na žalost, nisam uspio provjeriti ovaj Hellerov podatak kao ni onaj raniji kada navodi za 1401. godinu⁸² posjed *Hrashtyan*. Raščani se možda spominju i u ispravi iz 1430. godine⁸³ po kojoj su plemići *de Brasthyan* susjedi nekom posjedu u okolici Cirkvene. Ali ovdje se može raditi i o nekom drugom imanju za koje ne znamo iz drugih dokumenata.

Prvi pouzdani i provjerljivi podatak je iz 1492. godine⁸⁴ kada su Raščani (*Hrassthyan*) zapisani sa drugim selima koja se i inače spominju oko Čvrsteca (Vrhovljan, Brestovica, *Cherzthweczfew*). Tada se navodi i plemić Stjepan, sin Jurja literata Kusice koji nosi pridjevak po ovom selu. On s još nekim plemićima zahtijeva da im Petar od Gudovca vrati dokumente koji se odnose na navedene posjede. Isti Stjepan je kao posjednik u Raščanima zapisan u popisu poreza iz 1495. godine. U sljedećim popisima provedenim 1500., 1507., 1512., 1513., 1517., i 1520. godine⁸⁵ kao vlasnici su navedeni različiti plemići kao npr. Ivan od Raščana, Ladislav Šljivarić, neki Vragović pa neki Detrih te Juraj Bradač. Iz ovih popisa se vidi da su Raščani bili mali posjed s najviše devet poreznih dimova te da, ako su 1495. godine još bili cjeloviti, do 1520. godine su rascjepkani među više vlasnika.

Ime sela se sačuvalo u imenu današnjeg sela Raščana. Možda osim kontinuiteta imena čak postoji i kakav - takav kontinuitet naseljenosti iz srednjeg vijeka.

GUNJAK

Ovo selo, odnosno posjed neobičnog imena u srednjem se vijeku spominje od 1407. godine.⁸⁶ Sljedeće vijesti su iz druge polovine XV. stoljeća, a odnose se na Nikolu Horvatića *de Gwnyak* koji je od 1468. do 1471. godine⁸⁷ kraljev čovjek u sporovima po raznim dijelovima Križevačke županije. Isti Nikola ili neki njegov srodnik iz obitelji Hor-

77 STIPIŠIĆ - ŠAMŠALOVIĆ 1959: 369

78 STIPIŠIĆ - ŠAMŠALOVIĆ 1961: 469.

79 ADAMČEK - KAMPUŠ 1976: 52., 58., 93., 122.

80 HELLER 1978: 230.

81 HELLER 1978: 201.

82 HELLER 1978: 201.

83 MOL: DL 38718.

84 STIPIŠIĆ - ŠAMŠALOVIĆ 1961: 469.

85 ADAMČEK - KAMPUŠ 1976: 15., 16., 26., 52., 58., 93., 122.

86 HELLER 1978: 90.

87 MOL: DL 16667.; DL 103717.; DL 107006.; DL 17193.

vatić navodi se kao vlasnik u Gunjaku u popisima poreza iz 1495. i 1500. godine, a uz njega je i Petar iz iste obitelji. U sljedećim popisima poreza iz 1507., 1513., 1517. i 1520. godine⁸⁸ zapisana su samo imena, a ne i prezimena posjednika u Gunjaku tako da ne znamo da li se i dalje radi o obitelji Horvatić. Osim u navedenim dokumentima jedan plemić Horvatić od Gunjaka spominje se i oko 1509. godine⁸⁹ kada je skupa s plemićima od Većeslavca i Malog Ruševca optužen od strane Andrije Budora, posjednika u Sesvetama, da je opljačkao jednog njegovog kmeta.

Gunjak danas ne postoji kao naselje, ali mjesto u popisima poreza kao i podaci iz potonje isprave navode nas da ga smjestimo u okolicu današnjih sela Većeslavac i Ruševac. Na karti iz 1780. godine⁹⁰ zapisan je zapadno od Većeslavca, a sjeverozapadno od Ruševca toponim *Gunie*. Mislim da je to mjesto gdje se nalazio srednjovjekovni Gunjak.

RUŠEVAC

Prva vijest o srednjovjekovnom Ruševcu možda je iz 1474. godine⁹¹ kada se spominje plemić *Emerik de Krwsowcz* koji je optužio neke ljude iz Kendelovca kod Cirkvene za krađu drva iz njegove šume. Dva spomenuta sela su dosta udaljena od današnjeg i srednjovjekovnog Ruševca pa se pod *Krwsowcz* možda radi o sasvim drugom imanju. Prve pouzdane vijesti su tek iz 1495. godine⁹² kada je u popisu poreza kao vlasnik dvaju poreznih dimova naveden župnik iz Čvrsteca. Ovaj podatak možda znači da je Ruševac spadao pod župu u Čvrstecu. Inače je ovo selo podjednako udaljeno od srednjovjekovnih župa u Sesvetama (danas Velike Sesvete), Donjoj Bradni (danas selo Ladislav) i Čvrstecu. U popisu poreza iz oko 1500. godine spominju se Emerik i Blaž *de Hrwssowcz* svaki sa po jednim poreznim dimom, a 1507. godine⁹³ ovdje je vlasnik prior sa dva dima u vlasništvu. Navedenog priora ne treba izravno povezati s

nekadašnjim templarskim pa ivanovskim imanjem Glogovnicom - Svetim Ivanom koje je imalo središte u nedalekom današnjem Ivancu istočno od Križevaca kako bismo mogli pomisliti u prvi mah. Naime, u jednom od slijedećih popisa poreza, onom iz 1513. godine uz ime vlasnika Ivana dodana je opaska *ad Gorbonok* što znači da se Ruševcem upravljalo iz Gorbonoka u Podravini istočno od Đurđevca. U ono vrijeme Gorbonok je držao vlastelin Ivan Tahy kao vranski prior pa se on pojavljuje i ovdje u Ruševcu u popisima iz 1517. i 1520. godine⁹⁴ (isti Tahy je sigurno i onaj Ivan spomenut 1513. godine). Kada Ruševac povežemo sa Gorbonokom tada nam postaje jasno spominjanje sela Ruševac u popisima posjeda kojima se upravljalo iz Gorbonoka sastavljenim 1494. i 1512. godine.⁹⁵ Proučavajući podravski srednji vijek i ne uzimajući u obzir podatke o Ruševcu kod Križevaca prije sam mislio da se u Podravini nalazilo istoimeno naselje kao sastavni dio gorbonočkog vlastelinstva, ali sada vidim da je onaj *podravski* Ruševac isto što i ovo naselje o kojem ovdje pišem što pokazuje da je kod proučavanja topografije srednjovjekovne Slavonije potrebno zahvatiti šire prostore. Ivana Tahyja kao vranskog priora neki stariji autori kao Pray i Kukuljević Sakcinski stavljaju tek u 1526., odnosno 1527. godinu,⁹⁶ ali izvorni dokumenti govore drugačije,⁹⁷ a među njima su i popisi poreza koje sam ovdje analizirao.

Popis poreza iz 1507. godine⁹⁸ kao vlasnika u Ruševcu navodi Jurja Merzina koji je vjerojatno iz obitelji krbavskih knezova spominjanih 1518. - 1525. godine⁹⁹ kao upravitelja drugog glogovničkog imanja, tj. onog koje je prije bilo vlasništvo reda sepulkralaca, a zatim Zagrebačke biskupije. Drugi vlasnik u Ruševcu koji zahtijeva objašnjenje spominje se 1512. godine¹⁰⁰ pod zagonetnim imenom *Baratus*. Ako se pogleda popis vranskih priora koji po dokumentima donosi Lelja Dobronić¹⁰¹ vidimo da se od 1520. do 1524. godine kao takav spominje Matija s prezimenom odnosno

88 ADAMČEK - KAMPUŠ 1976: 15., 16., 26., 52., 58., 93., 122.

89 STIPIŠIĆ - ŠAMŠALOVIĆ 1961: 531.

90 HNTZ 2003: sekcija 6.

91 STIPIŠIĆ - ŠAMŠALOVIĆ 1960: 616.

92 ADAMČEK - KAMPUŠ 1976: 15.

93 ADAMČEK - KAMPUŠ 1976: 16., 26.

94 ADAMČEK - KAMPUŠ 1976: 52., 58., 92., 93., 122.

95 MOL: DF 268262.; DF 268266.

96 DOBRONIĆ 2002: 203., 204.

97 DOBRONIĆ 2002: 210.

98 ADAMČEK - KAMPUŠ 1976: 26.

99 DOBRONIĆ 1998: 74.

100 ADAMČEK - KAMPUŠ 1976: 52.

101 DOBRONIĆ 2002: 211.

pridjevkom *Barachka*, *Barach*, *de Barach* i, što je najbližnji oblik iz popisa poreza, *Barathy*. Iako se ne slažu godine iz raznih izvora, ipak mislim da se ovdje radi o istoj osobi. Potrebna su daljnja istraživanja vranskog priorata i sudbine pojedinih posjeda koji su pod njega spadali. 1517. i 1520. Godine 1517. i 1520.¹⁰² posjednica u Ruševcu je i udovica Ilije Bošnjaka. Inače se iz popisa poreza može zaključiti da je Ruševac u srednjem vijeku bio mali posjed s najviše šest poreznih dimova. Osim navedenih podataka Ruševac se spominje i oko 1509. godine¹⁰³ u optužnici iz koje sam već prije upotrijebio podatke. Tada je spomenut Nikola *de Maly Hrusowcz* (zajedno sa plemićima iz Gunjaka i Većeslavca) što znači da su vjerojatno postojala dva (Mali i Veliki Ruševac), a ne samo jedno selo istog imena.

Ime starog naselja je sačuvalo (da li i kontinuitet naseljenosti?) današnje selo Ruševac. Na kraju treba napomenuti da kod proučavanja Ruševca treba biti oprezan jer je u srednjovjekovnoj Slavoniji postojalo nekoliko sela, odnosno posjeda istog imena.

VEĆESLAVEC

U srednjovjekovnim dokumentima se Većeslavac javlja kasno. Prvi su podaci iz popisa poreza 1495. godine kada je posjednik u ovom selu neki Ivan sa tri porezna dima. Oko 1500. godine isti je popisao sa pridjevkom *de Wecheslawcz*. U drugim se popisima¹⁰⁴ uz Ivana javlja i Matija koji je spomenut 1509. godine¹⁰⁵ s već gore navedenim plemićima iz Malog Ruševca i Gunjaka kao optužen za napad na jednog kmeta Andrije Budora. Matijina supruga Barbara se navodi 1512. godine¹⁰⁶ u vezi s posjedom Gorica i 1524. godine¹⁰⁷ u pogodbi oko djevojačke četvrtine.

Posjed Većeslavac je kao i svi ostali u njegovoj okolini bio malo imanje početkom XVI. stoljeća, veličine do pet poreznih dimova. Ubikaci-

ja starog sela nije problem jer se ime sačuvalo u imenu današnjeg sela istočno od Križevaca.

POSJEDI IZMEĐU POTOKA BLIZNE I VELIKE

Dva puta se u dokumentima navode imanja s ovakvom terenskom oznakom. Prvi put je to bilo 1280. godine¹⁰⁸ kada sinovi Zlobše zamjenjuju svoj "otok ili ogradu u kotaru Križevci između voda Blizna i Velika" za zemlju kraj Svetog Benedikta zvanu Plavnica, vlasništvo Nikole, sina bana Henrika. Prije je ovaj komad zemlje među potocima držao Saul, sin Andrije.

Drugi put se 1459. godine¹⁰⁹ kao posjedi između Blizne i Velike navode imanja Međurečje, Gradišće, Vlahovščina i Egidovščina. Radi se o zalaganju od strane Blaža od Petruševca učinjenog Klementu od Benedikovca ili Pavlovca. Ni jedno od ovih imanja se ne navodi u drugim dokumentima. Spomenuto Gradišće je možda isto kao i istoimeni zaselak koji je 1780. godine¹¹⁰ ucrtan na karti istočno od Čvrsteca, a nalazio se blizu navedenog područja.

Svakako se u obje isprave radi o prostoru na kojem je danas selo Povelic te također i području prema sjeveru od njega do sela Većeslavca.

RJEĐE SPOMINJANI POSJEDI I NASELJA

Ovdje ću nabrojiti imanja, odnosno naselja koja se u izvorima spominju zajedno sa do sada obrađenim posjedima, ali rijetko, te je i njihova pripadnost području oko Čvrsteca, tj. prostoru koji obrađujem u ovom radu, ponekad upitna.

Posjed *Boričevac* se spominje samo 1430.¹¹¹ i 1512. godine.¹¹² Prvi put je nabrojen sa selima sjeverozapadno i zapadno od Čvrsteca (Brestovica, Trema, *Chersthwezczew*), a drugi put i s nekima južno (npr. Vitkovec). U istom dokumentu iz 1430. godine navodi se posjed *Kezepteleke* što je vjerojatno mađarski prijevod našeg toponima Međuselje ili Srednje selo. Godine 1492.¹¹³ se

102 ADAMČEK - KAMPUŠ 1976: 93., 122.

103 STIPIŠIĆ - ŠAMŠALOVIĆ 1961: 531.

104 ADAMČEK - KAMPUŠ 1976: 15., 16., 26., 58., 92., 121.

105 STIPIŠIĆ - ŠAMŠALOVIĆ 1961: 531.

106 STIPIŠIĆ - ŠAMŠALOVIĆ 1961: 538., 540.

107 STIPIŠIĆ - ŠAMŠALOVIĆ 1963: 569.

108 CD VI: 368. - 369.

109 STIPIŠIĆ - ŠAMŠALOVIĆ 1960: 590.

110 HNTZ 2003: sekcija 6.

111 STIPIŠIĆ - ŠAMŠALOVIĆ 1959: 369.

112 STIPIŠIĆ - ŠAMŠALOVIĆ 1961: 537.

113 STIPIŠIĆ - ŠAMŠALOVIĆ 1961: 469.

sa selima poznate lokacije kao što su Raščani, Brestovica i *Chersthwezfew* navode i *Leskovica*, *Sternica* i *Krog*. Od ova tri posjeda usudio bih se ubicirati samo Sternicu i izjednačiti je sa toponimom Strmice zapadno od Osuđeva.¹¹⁴

Na kraju bih spomenuo imanja Breschyna i Kelemynoch koja su 1507. godine¹¹⁵ popisana zajedno sa selima oko Čvrsteca.

ZAKLJUČAK

U radu je opisano nekoliko posjeda, odnosno naselja oko sela Čvrsteca istočno od Križevaca. Podaci o ovdašnjim naseljima se javljaju dosta kasno. Prvi je opisan sam Čvrstec koji se kao mjesto (i crkva) spominje od 1334. godine, a kao posjed od 1351. godine. Preko vlasnika se Čvrstec rano povezao sa Koruškom kod Križevaca. Često se izjednačavaju imena naselja Čvrstec i *Chwertztechfew* što je pokazano primjerima. Župa i župnici u Čvrstecu se spominju više puta u srednjem vijeku. Ovdašnja crkva Svetog Petra u najstarijim dijelovima ima značajke gradnje iz XVI. stoljeća i bila je, vjerojatno, dio obrane kaštela u Čvrstecu koji su u prvoj polovini XVI. stoljeća zajednički sagradili sitni plemići. Podataka o nekom kaštelu prije ovog nema, ali su u okolici brojni toponimi koji upućuju na utvrde.

Posjed Osuđevo se spominje od sredine XIV. stoljeća i otad možemo pratiti njegove vlasnike. U opisima njihovih posjeda ima nekoliko važnih topografskih podataka (cesta Dubrava - Koprivnica, potok Osuđevo i dr.). Nema dokaza da je u selu postojala utvrda. Dalje su obrađena manja naselja koja se uglavnom spominju tek od XV. stoljeća. Dio ovih sela je sačuvao ime do danas (Raščani, Ruševac, Većeslavec), dijelu se ime sačuvalo u mjesnim imenima (Brestovica, Gunjak), a za neka ne znamo gdje su stajala (Šumečec, Vrhovljan). Osim podataka o vlasnicima o ovim naseljima ne znamo mnogo. Na kraju je nabrojeno desetak sela koja se rijetko spominju u dokumentima, a postojala su u ovom kraju.

LITERATURA I IZVORI

ADAMČEK, Josip - KAMPUŠ, Ivan (1976): *Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV. i XVI. stoljeću*, Zagreb.

BADURINA, Anđelko - FISCHER, Miljenka (1993): *Naselja i lokaliteti, Trema, Križevci - grad i okolica*, Križevci.

BALOG, Zdenko (2003): *Križevačko - kalnička regija u srednjem vijeku*, Križevci.

CD - *Codex diplomaticus regni Croatiae; Dalmatiae et Slavoniae* (uredio Tadija Smičiklas i drugi), Zagreb.

DOBRONIĆ, Lelja (1998): *Glogovnica - Regularni kanonici Sv. Groba jeruzalemskog, Tkalčić, sv. 2.*, Zagreb.

DOBRONIĆ, Lelja (2002): *Templari i ivanovci u Hrvatskoj*, Zagreb.

DOMLJAN, Žarko - MARKOVIĆ, Ksenija - HORVAT LEVAJ, Katarina (1993): *Naselja i lokaliteti, Sveti Petar Čvrstec, Križevci - grad i okolica*, Križevci.

HELLER, Georg (1978): *Comitatus Crisiensis*, München.

HNTZ - *Hrvatska na tajnim zemljovidima* (priredili Mirko Valentić i drugi) (2003): *Križevačka pukovnija - sv. 7.*, (Zagreb.

KORENČIĆ, Mirko (1979): *Naselja i stanovništvo SR Hrvatske*, Zagreb.

KOŽUL, Stjepan (1999): *Sakralna umjetnost bjelovarskog kraja*, Zagreb.

LASZOWSKI, Emilije (1905): *Listine općine Svete Jelene Koruške, Vjesnik kraljevskog hrvatsko - dalmatinsko - slavonskog arhiva*, Zagreb.

LOVRENČEVIĆ, Zvonko (1990): *Srednjovjekovne gradine u Bilogori, Arheološka istraživanja u Podravini i Kalničko - bilogorskoj regiji*, Zagreb.

MOL - *Magyar orszagos leveltar*, www.mol.gov.hu

PAVLEŠ, Ranko (2007): *Srednjovjekovni posjedi na području Poljane, Đurđica i Treme kod Križevaca, Cris, god. IX.*, Križevci.

PSZB - *Povijesni spomenici zagrebačke biskupije* (uredio Andrija Lukinović) (, Zagreb

RAČKI, Franjo (1872): *Popis župa zagrebačke biskupije 1334. i 1501.*, *Starine Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, knjiga 4., Zagreb.

REGISTAR ARHEOLOŠKIH NALAZA I NALAZIŠTA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE (1997): *Bjelovar*.

STIPIŠIĆ, Josip - ŠAMŠALOVIĆ, Miljen (1959. - 1963): *Isprave u arhivu Jugoslavenske akademije, Zbornik Historijskog instituta JAZU, vol. 2. - 5.*, Zagreb.

ŠRAMEK, Antun (1995): *Slike prošlosti - Sveti Ivan Žabno i okolica*, Sveti Ivan Žabno.

TOMIČIĆ, Željko (1993): *Arheološka topografija kalničkog prigorja i okolice Križevaca, Križevci - grad i okolica*, Križevci.

TOPOGRAFSKA KARTA 1: 25000 (1982): *Izdao Vojnogografski institut, Beograd*.

114 TOPOGRAFSKA KARTA 1: 25000 1982: sekcija Carevdar
115 ADAMČEK - KAMPUŠ 1976: 26.

Summary

Mediaeval Čvrstec and the surrounding settlements

Keywords: Čvrstec, Osuđevo, Brestovica, Vrhovljan, Šumečec, Raščani, Gunjak, Ruševac, Većeslavec, MiddleAges

The work deals with several estates and settlements grouped about the village of Čvrstec east from Križevci. The data on these places appeared relatively late. The first to be described is Čvrstec, mentioned with its church in 1334 and as an estate since 1351. Owing to its owner it had early links with Koroška near Križevci. Names Čvrstec and Chwerztechfew have often been mixed and equalized, which is shown by examples. The parish and its priests were mentioned a few times in mediaeval documents. The Church of St Peter still

displays fragments characteristic of the 16th century architecture which certainly formed part of a citadel built by the local gentry at the beginning of the 16th century. Nothing has been found so far about the citadel, but numerous toponyms lead to such conclusions.

The property of Osuđevo can be traced from the mid 14th century. Its owners held some of important topographic items: road Dubrava-Koprivnica, stream Osuđevo etc. There is no evidence of a citadel. Further on the work states several minor settlements mentioned since the 15th century. Some of them have preserved their ancient names to the present day (Ruševac, Većeslavec, Raščani), some have given names to different parts of places (Brestovica, Gunjak), of others the location and owners are only known (Šumečec, Vrhovljan). The text closes with a list of ten villages rarely mentioned but once existing in the area.